

HET RADIOMERK BORAF (BOSSCHE RADIO APPARATEN FABRIEK)

Gidi Verheijen

Na WO II verschijnen enkele nieuwe aanbieders van radiotoestellen op de markt met merken als Ebaret, Elnora, Radio BP, Reska, Velora en BORAF. Overigens duurt het avontuur van de meeste nieuwe fabrikanten niet lang.

De radio's worden als gereed product of als bouw pakket (Ebaret) geleverd. De aanbieders kopen de meeste onderdelen en de kasten in. Velora en BORAF vormen hierop echter een uitzondering. Zij maken de kasten namelijk in eigen bedrijf. Velora laat Philips een chassis in hun kasten inbouwen, terwijl BORAF zowel de kast als het chassis zelf bouwt.

Over Velora verscheen een artikel in het RHT139.

VOORGESCHIEDENIS

In de Brabantse gemeente Dinther, onder de rook van Den Bosch, wordt op 21 juli 1898 Adrianus (Janus) Driessen geboren, als zoon van een arbeider/mandenmaker. Hij is de oudste in een gezin van 6 kinderen. Vanaf zijn twaalfde jaar werkt hij in de omgeving als dienstknecht / boerenknecht (in Dinther, Veghel, Heeswijk en Schijndel).

Hij trouwt in september 1920 in Den Bosch met de dochter van een schoenmaker/lantaarnopsteker. Ze krijgen samen 12 kinderen, waarvan drie kinderen uiteindelijk niet ouder worden dan 3 jaar.

In 1925 begint Janus een ijszaak in Den Bosch en vanaf 1938 houdt hij zich ook bezig met de verkoop en reparatie van radioapparatuur (op het adres Diepstraat 52a). Het is niet echt duidelijk hoe hij zich de vaardigheden heeft verworven die nodig zijn om een radiotechnisch bureau te bedrijven.

Kort na WO II (september 1945) zet hij zijn bedrijf om in een vennootschap onder firma met de naam Radio Technisch Bureau Fa. A. Driessen en Zonen. Zoon Frans (ook wel Broer genaamd, geb. 18-9-1923) en schoonzoon Cor Slijters (geb. 14-7-1919, getrouwd met Janus' oudste dochter) zijn medevennoten. In juli 1948 treden zijn medevennoten formeel uit en zet Janus de onderneming als enige eigenaar voort met de aangepaste doelstelling "fabricage van radio en onderdelen en geluidsversterkers en handel hierin". De uittreding van zijn medevennoten neemt niet weg dat zij (en andere familieleden) betrokken blijven bij de dagelijkse werkzaamheden binnen het bedrijf.

Een van de BORAF-werkruimtes. Op de achtergrond staan op twee planken chassis en kasten in slagorde gereed. Op de voorgrond rechts is Frans Driessen een radiokast aan het politoeren. De persoon links is niet geïdentificeerd. Foto: collectie fam. Driessen.

BOSSCHE RADIO APPARATEN FABRIEK

Op 6 april 1950 verkrijgt A. Driessen de ministeriële goedkeuring voor de oprichting van de N.V. Bossche Radio Apparaten Fabriek. Op 12 juni van dat jaar wordt de N.V. ten overstaan van een notaris formeel opgericht en daarna op 3 oktober 1950 ingeschreven in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel in Den Bosch, met A. Driessen als directeur. De onderneming heeft als doelstelling het fabriceren van radiotoestellen, kasten en onderdelen en vestigt zich op het adres Hinthamereinde 25. Het totale perceel omvat een winkelpand met een daarachter gelegen bedrijfsruimte. De N.V. BORAF huurt het winkelpand en die bedrijfsruimte van juwelier D. Venrooij, die er kort daarvoor goud-, zilver- en koperwerken vervaardigde.

In de bedrijfsruimte komt een afdeling voor metaalen houtbewerking. In de metaalbewerkingsafdeling worden o.a. de chassis uit plaatmateriaal gevormd en verder gemonteerd. In de houtbewerkingsafdeling worden radiokasten gemaakt. Deze afdeling omvat een timmerwerkplaats met tevens een spuitery en een politoerderij en staat onder leiding van timmerman Hein Vugts. Zowel in de timmerwerkplaats als in de metaalbewerkingsafdeling zijn diverse leden van de familie Driessen werkzaam.

Schets van de positie van het winkelpand en de bedrijfsruimte op het adres Hinthamereinde 25 in Den Bosch (door auteur bewerkte tekening uit Hinderwetvergunningaanvraag).

Het is niet uitgesloten dat A. Driessen, als Radio Technisch Bureau, al vóór de oprichting van de N.V. BORAF in 1950, op het adres Diepstraat 52a radiotoestellen heeft gebouwd. Harde bewijzen daarvoor heb ik echter niet kunnen vinden.

BORAF-RADIOTOESTELLEN

Het aantal BORAF-toestellen dat ik in verzamelingen heb kunnen traceren bedraagt slechts 4 stuks. Dat is een aanwijzing dat er geen grote aantallen geproduceerd zijn. De getraceerde toestellen zijn in een enkel geval voorzien van een type-aanduiding, maar in alle gevallen van een serienummer. Die serienummers zijn 566, 814, 896 en 942. Het doet vermoeden dat de geproduceerde toestellen doorgenummerd zijn en dat de totale productie enkele honderden stuks bedragen heeft. Aangenomen mag worden dat alle hierna te bespreken toestellen uit 1950 dateren.

BORAF-merkplaatje, zonder type-aanduiding, afkomstig van een toestel met serienummer 814.

Het toestel met het laagste serienummer (566) is een wisselstroomtoestel van een onbekend type, geschikt voor de ontvangst van MG, KG en LG en voorzien van de lampen ECH21, ECH21, EBL21 en AZ1. De kast ziet er fraai uit, met een goede afwerking en met links en rechts één bieze ter versiering. Het chassis is echter op een ietwat slordige manier gevormd door inzagen en omzetten van een plaat aluminium. De doorvoer van het netsnoer door achterwand en chassis is niet echt fraai uitgevoerd. De bedrading en het soldeerwerk zien er echter goed verzorgd uit.

Op de afstemschaal staan aan de linkerkant, in verticale plaatsing, de letters die samen de merknaam BORAF vormen (op bijgaande foto valt die merknaam weg achter de omlijsting).

BORAF-wisselstroomtoestel van een onbekend type, voor de ontvangst van MG, KG en LG, met de lampen ECH21, ECH21, EBL21 en AZ1. Het serienummer van het afgebeelde toestel is 566. De kast is fraai afgewerkt, met links en rechts één bieze. Het chassis is evenwel slordig gevormd. Aan de linkerkant op de afstemschaal staat verticaal de merknaam BORAF (op de foto net niet te zien). Foto en collectie: Henk Oudenampsen.

Een eveneens onbekend type dat veel op het voorgaande lijkt is ondergebracht in een kast met links en rechts twee biezen. Dit wisselstroomtoestel is via een spanningsselector omschakelbaar voor netspanningen van 110, 127 of 220 V, en is ook uitgerust met de lampen ECH21, ECH21, EBL21 en AZ1 en eveneens geschikt voor ontvangst van de MG, KG en LG. Van dit type zijn twee toestellen getraceerd met de serienummers 814 en 896. Hier gelden dezelfde opmerkingen over de afwerking van de kast en het chassis als bij het vorige model. Kast en chassis lijken veel op die van het vorige model, maar verschillen toch op enkele punten. In het oog springend zijn bijvoorbeeld de twee biezen links en rechts op de kast. De afstemschaal is verder aan de rechterkant voorzien van het opschrift BORAF. De as waarop de rechter knop voor de afstemming zit is hier op een simpele manier gefixeerd door twee gaten aan de voorzijde resp. achterzijde van het chassis.

BORAF-wisselstroomtoestel (110, 127, 220 V), geschikt voor MG, KG en LG, met de lampen ECH21, ECH21, EBL21 en AZ1. De kast is links en rechts met twee biezen versierd. Van dit type zijn twee exemplaren bekend met de serienummers 814 en 896 (door de auteur verzameld). Het afgebeelde toestel is door de auteur aan de familie Driessen geschonken. Het luidsprekerdoek is mogelijk niet origineel.

Het type A501 is bekend van één exemplaar. Het is een 6-lamps wisselstroomtoestel voor MG, KG en LG, met een spanningsselector voor 110, 127 en 220 V en voorzien van 6 lampen (5 rimlock-lampen ECH42, EAF42, EAF42, EL41, AZ41 en het afstemoog EM4). Ook hier is voor de as voor de afstemming de constructie toegepast die bij het voorgaande type is beschreven. De kast heeft ook twee biezen links en rechts, maar op de afstemschaal is een rond BORAF-logo aangebracht. Anders dan bij andere bekende toestellen is op de achterwand van dit toestel de type-aanduiding A501 gestempeld.

BORAF A501. Wisselstroomtoestel (110, 127, 220 V), met 5 rimlock-lampen en een magisch oog, geschikt voor MG, KG en LG. Het afgebeelde toestel heeft serienummer 942. De luidspreker is mogelijk niet origineel. Foto en collectie: Huub Bergman.

Van een toestel dat toegeschreven wordt aan BORAF (type A504) is alleen maar een foto bekend. Opvallend aan dit toestel is dat de kast dezelfde is als die van de Maxwell Nocturne. Zelfs de afstemschaal is gelijk, met inbegrip van twee kleine Megatron-logo's. Nog opmerkelijker is dat ook de Megatron Luxe exact hetzelfde uiterlijk heeft. Van het type A504 zijn over het interieur verder geen gegevens bekend.

BORAF A504. Wisselstroomtoestel, golfbereiken MG, KG en LG. Het toestel is uiterlijk gelijk aan de Maxwell Nocturne en de Megatron Luxe.

HET EINDE VAN DE N.V. BORAF

Het feit dat er maar weinig toestellen van het merk BORAF in verzamelingen zijn aangetroffen sluit ook wel aan bij de firmageschiedenis. Al in 1949 zijn er namelijk betalingsproblemen bij de eenmanszaak van A. Driessen en eind 1950 blijkt ook de N.V. BORAF de rekeningen niet te kunnen betalen. In

december 1950 verkoopt de Belastingdienst daarom via een executoriale verkoop de machines en de gehele inventaris. Kopers zijn de hiervoor genoemde schoonzoon van A. Driessen, Cor Slijters, en verder de timmerman Hein Vugts. De N.V. BORAF is nu zijn belangrijkste bedrijfsmiddelen kwijt en daardoor vleugellam geworden. Enkele schuldeisers, waaronder de verhuurder van het pand Hinthamereinde 25, vragen daarom het faillissement aan. Op 31 januari 1951 spreekt de Arrondissementsrechtbank van Den Bosch zowel het faillissement van A. Driessen persoonlijk als dat van de N.V. BORAF uit.

Grootste schuldeiser is de N.V. Raaymakers' Houthandel uit Helmond. Deze firma is leverancier van het hout voor de radiokasten. Ook de firma Schipper's Hout- en Triplexhandel in Hilversum en de N.V. Finera in Amsterdam blijven achter met onbetaalde rekeningen. Andere schuldeisers zijn bijvoorbeeld de Haarlemsche Transformatorenfabriek en de firma Haraf uit Den Haag, leverancier van o.a. speelblokken.

De hiervoor genoemde kopers van de machines en inboedel van de N.V. BORAF hebben per 1 januari 1951 de huur van het bedrijfspand overgenomen en het bedrijf onder de nieuwe naam 's-Hertogenbosche Radiotoestellenfabriek "Hertog" voortgezet.

RADIOAPPARATENFABRIEK HERTOGEN EN RADIOTOESTELLENFABRIEK RATOFA

Lang duurt de samenwerking van Cor Slijters en Hein Vugts niet. Al op 12 maart 1951 treedt Hein Vugts uit. Cor Slijters hernoemt het bedrijf dan in "Radioapparatenfabriek Hertog" en Hein Vugts begint op hetzelfde adres een nieuw bedrijf met de naam "Radiotoestellenfabriek Ratofa". Beide ondernemingen geven aan zich te richten op de fabricage van radiokasten en radiotoestellen.

Ik heb evenwel geen aanwijzingen kunnen vinden dat deze bedrijven ook daadwerkelijk radiotoestellen gebouwd hebben.

Eind 1951 verhuist Cor Slijters het bedrijf Radioapparatenfabriek Hertog naar het woonadres van zijn schoonvader, Diepstraat 52a, maar ook op dat adres is van enige activiteit wat betreft productie van radiotoestellen onder de naam Radioapparatenfabriek Hertog niets gebleken. In oktober 1952 wordt de opheffing van de onderneming bij de Kamer van Koophandel gemeld.

Intussen blijft Radiotoestellenfabriek Ratofa op het adres Hinthamereinde 25 gevestigd. Zoals hiervoor opgemerkt moet er ook sterk aan getwijfeld worden dat Ratofa radiotoestellen heeft gebouwd. Zeker is wel dat Ratofa radiokasten en radiomeubelen heeft gemaakt. Medio 1955 doet Ratofa een opgave aan het Handelsregister dat de fabricage van radiotoestellen is opgeheven. Ratofa is dan uitsluitend nog een producent van radiomeubelen.

Ratofa TV-meubel, type 342, met zwenkwielen.
Het TV-toestel is de Philips TX1422A. Foto: auteur,
collectie: Jan Hamers.

Hein Vugts is een ondernemende persoon die later in het jaar 1955 ook nog de Bossche Muziekhandel opricht. Dit bedrijf verkoopt aanvankelijk grammofoonplaten, maar breidt zijn activiteiten later uit naar de verkoop van muziekinstrumenten, huishoudelijke artikelen en radiotoestellen. Dat leidt uiteindelijk tot een naamsverandering in "Radio en TV Service Vugts".

In 1957 worden de bedrijfsactiviteiten verhuisd naar een pand iets dichterbij het centrum, op het adres Hinthamereinde 80.

Hein Vugts is ook de man achter de oprichting van het Radio Technisch Bureau H. Vugts en raakt verder betrokken bij een aannemingsbedrijf dat tenslotte ook zijn naam gaat dragen.

REFERENTIES

- Gidi Verheijen, "Het radiomerk Velora", RHT139, december 2011.
- Archief BHIC, Archief Kamer van Koophandel 's-Hertogenbosch, toegangsnummer 176a, dossiers Handelsregister 6139, 7804, 9982, 12144, 12432, 12534, 12535.
- Stadsarchief 's-Hertogenbosch, Hinderwetvergunningen Gemeente 's-Hertogenbosch.
- Archief BHIC, Dossiers Faillissementen van de Rechtbank in 's-Hertogenbosch, toegangsnr. 1091 (niet openbaar).
- Persoonlijke mededelingen Jeannet Schouten-Driessen, kleindochter van A. Driessen.
- Persoonlijke mededelingen van Rien Vugts, zoon van Hein Vugts.

Op 18 juni 1940 riep de Franse generaal Charles de Gaulle op tot verzet tegen de Duitsers. Ter herdenking van dat feit is in Parijs rondom de obelisk op de Place de la Concorde een 35 meter hoge radio opgetrokken, die deze historische boodschap aanhoudend ten gehore brengt. Het kunstwerk is een creatie van Catherine Feff. In 1990 herdenkte men bovendien dat de oud-president honderd jaar geleden werd geboren en twintig jaar geleden stierf.

**DE PR-COMMISSIE
ZOEKT VERSTERKING.
LEDEN UIT ALLE
HOEKEN VAN ONS
LAND, MELDT U AAN
BIJ FRED VAN MARLE.
TELEFOON
0413-261674,
E-MAIL PR@NVHR.NL**